

Inhoud

Inleiding	9
Het voorspel	11
Oorlogsstemming in Europa	11
Engeland	11
Frankrijk	11
Duitsland	12
Oostenrijk-Hongarije	12
Rusland	12
De ententes	13
De Balkanoorlogen	14
De bewapeningswedloop	14
De aanslag	14
De Eerste Wereldoorlog breekt uit	16
De oorlogsverklaringen	16
Het Schlieffenplan	17
De aanpassingen	18
De Duitse aanval	19
De Britten arriveren	19
De misrekening	22
Generaal Joffre	22
Parijs gered	23
De machtswisseling	24
De val van Antwerpen	24
Het Oostfront	25
De gevechten in Galicië	25
De Britten bij Ieper	26
Het jaar 1915	26
De aanloop naar de slag van Verdun	29
De vesting Verdun	29
De verwaarlozing	29
Het Duitse plan	30
De Duitse voorbereidingen	31
De geheimhouding	32

De troepen worden in stelling gebracht	33
Frankrijk door het oog van de naald	34
Het Duitse offensief	35
De eerste Duitse aanval	35
Bois des Caures valt	38
De toestand wordt kritiek	39
De tweede linie valt	40
Fort de Douaumont valt	41
Pétain neemt het over	42
La Voie Sacrée	42
De aanval stopt	44
De hel van Verdun	44
Duits moreel op dieptepunt	46
De Slag om de Flanken	48
De aanval op de flanken	48
De eerste aanval op de Mort-Homme	48
De rechtermaasoever	50
De Duitse reorganisatie	51
De aanvallen op de Mort-Homme gaan door	51
Côte 304 aangevallen	52
Heuvel 265 in Duitse handen	53
De Mort-Homme weer helemaal in Franse handen	53
Heuvel 304 valt	54
Pétain vervangen	55
Explosie in Fort de Douaumont	56
Mangin valt in ongenade	57
Het tweede Duitse offensief	60
Fort de Vaux valt	60
De Duitse aanval op Fort Souville	62
Crisis aan het Franse front	63
De crisis bezworen	63
Tweede Duitse aanval op Fort Souville	64
Laatste Duitse aanval op Fort Souville	66
Von Falkenhayn wordt vervangen	67
De Fransen bereiden een nieuw offensief voor	67
Het Franse offensief	69
Fort de Douaumont weer in Franse handen	69
De Duitsers worden teruggedreven	69

Fort de Vaux weer in Franse handen	70
Het laatste Franse offensief	71
De oorlog gaat door	72
De Slag om Verdun in chronologische volgorde	74
Februari	74
Maart	74
April	74
Mei	74
Juni	75
Juli	75
Augustus	75
September	76
Oktober	76
November	76
December	76
Verliezen in de Slag om Verdun	77
Verdun vandaag	78
Geschiedenis van Verdun	78
De stad Verdun	78
Karel de Grote	78
Verdun als vestingstad	78
Bezienswaardigheden in Verdun	79
Tour Chaussée	79
Monument voor de gevallen	79
La Defense	81
Monument à la Victoire	82
Citadelle Souterraine	83
Carrefour des Maréchaux	84
Militaire begraafplaats Faubourg Pavé	84
Andere bezienswaardigheden	85
Het slagveld	87
Het slagveld ten oosten van de Maas	87
Fort de Vaux	89
Monument de Lion	91
Monument Maginot	92
Mémorial de Verdun	92
Chapelle de Fleury	94
Fort de Douaumont	95

HISTORISCHE ROUTE VERDUN

Ossuaire de Douaumont	97
Tranchée des Baionettes	100
Ouvrage de Thiaumont /Ouvrage de Froideterre/Abrie des Quatre Cheminées/Commandopost I 18 en I 19/ La Poudrière	101
Beaumont	102
Bois des Caures	102
Het slagveld ten westen van de Maas	103
Mort-Homme	103
Côte 304	105
Montfaucon	105
Butte de Vauquois	106
Voie Sacrée	107
Het slagveld ten zuiden van Verdun	109
Les Eparges	109
Saint-Mihiel	110
Butte de Montsec	110
Fort de Liouville	111
Fort de Troyon	111
Thiaucourt	111
Forten en ouvrages	112
Register	115
Fotoverantwoording	118
Bronnen	118

De Eerste Wereldoorlog breekt uit

DE OORLOGSVERKLARINGEN

Hierop kwam het mechanisme van militaire bondgenootschappen en onderlinge afspraken in beweging. Op 29 juli mobiliseerde Rusland gedeeltelijk zijn troepen in een poging Oostenrijk te intimideren. Dit had geen effect en op 30 juli ging tsaar Nicolaas II over tot algemene mobilisatie en traden de militaire verdragen met Frankrijk en Engeland in werking. Op 31 juli stuurde Duitsland ultimatum's naar Rusland en Frankrijk. Van Rusland werd geëist

dat het de mobilisatie zou stopzetten en aan Frankrijk werd gevraagd haar houding kenbaar te maken. Rusland antwoordde in het geheel niet, zodat Duitsland op 1 augustus Rusland de oorlog verklaarde. Frankrijk antwoordde, dat het zou handelen 'naar eigen belang' en startte de mobilisatie. Hierop verklaarde Duitsland op 3 augustus Frankrijk de oorlog. Engeland had haar deelname aan de oorlog afhankelijk gemaakt van de neutraliteit van België. Op 31 juli had het zowel aan



Britse rekruten

De Eerste Wereldoorlog breekt uit

Frankrijk als aan Duitsland gevraagd of ze de Belgische neutraliteit zouden eerbiedigen. Frankrijk had hierop positief gereageerd. Duitsland vroeg echter of Groot-Brittannië neutraal zou blijven ingeval Duitsland de Belgische neutraliteit zou eerbiedigen. Hierop kwam van Engelse kant geen antwoord. Het Duitse ultimatum aan België kwam op 2 augustus. Hierin werd vrije doortocht van de Duitse troepen over Belgisch grondgebied naar Frankrijk geëist. België weigerde en deed een beroep op de Britse garantie. Op 4 augustus overschreden de Duitse troepen de Belgische grens. Als reactie hierop verklaarde Groot-Brittannië, als derde lid van de Triple Entente, de oorlog aan Duitsland.

HET SCHLIEFFENPLAN

In 1904 ondertekenden Frankrijk en Engeland een militaire alliantie, de Entente Cordiale. Daar er ook geruchten waren van een op handen zijnd verdrag van Frankrijk en Engeland met Rusland voelde Duitsland zich omsloten worden door de Europese grootmachten. Dit baarde de Duitse chef van de generale staf, graaf Alfred von Schlieffen, grote zorgen. Von Schlieffen was zich bewust van de gevaren als Duitsland op twee fronten oorlog moest voeren en hij zag Frankrijk als de meest directe dreiging bij een conflict. Dus ontwikkelde hij in 1905 een plan om Frankrijk in uiterlijk zes weken (de tijd die Rusland nodig had om te mobiliseren) uit te schakelen. Von Schlieffen beseftte dat de Franse verdediging aan de grenzen met

Duitsland veel te sterk was voor een snelle overwinning en dat een snelle opmars door het bergrijke Zwitserland onmogelijk was. Dus besloot hij de Belgische en Nederlandse neutraliteit te schenden door massaal troepen, zo'n 90% van het gehele Duitse leger, door deze landen te sturen en daarna zuidwaarts op te rukken naar Parijs. Slechts 5% van het leger zou Elzas-Lotharingen verdedigen, het gebied waar Von Schlieffen verwachtte dat de Franse legers zouden aanvallen. De sterke grensverdedigingen zouden een groot deel van het Franse leger vasthouden. De resterende 5% van het leger moest Oost-Pruisen onder controle houden. Men verwachtte dat deze troepen de Russen zouden blokkeren tot de Duitse troepen, nog fris na hun snelle overwinning op Frankrijk, zich naar het oosten konden haasten om Rusland te verslaan. Centraal in dit plan stonden snelle mobilisatie en een vlotte verplaatsing per trein van de troepen. Het plan werd geacht onfeilbaar te zijn, mits het tot op de laatste letter en volgens een strak tijdschema nauwkeurig zou worden uitgevoerd. Als een allesverpletterende stoomwals moest de rechterflank van het Duitse leger door België optrekken om vervolgens naar het zuiden af te buigen. Parijs zou worden omvat, waarna de Duitsers de Franse legers voor zich uit zouden drijven, richting oostgrens. Hier zou het Franse leger volledig in de tang zitten tussen de Duitse legers, die hen van achteren opdreven en de rest van het Duitse leger, dat hen had opgewacht aan de oostgrens. De Fransen zouden

HISTORISCHE ROUTE VERDUN

volkomen verslagen worden. De Duitse generale staf had zoveel vertrouwen in het Schlieffenplan, dat er zelfs geen alternatief aanvalsplan voorhanden was.

DE AANPASSINGEN

Nadat Von Schlieffen in 1906 met pensioen was gegaan werd hij opgevolgd door generaal Helmuth von Moltke. Deze paste het oorspronkelijke plan aan, omdat hij had

geconstateerd dat Rusland veel sneller kon mobiliseren dan Von Schlieffen eerder had gemeend. Hij plaatste daarom 15% van het Duitse leger in Oost-Pruisen om de Russen tegen te houden. Ook wilde Moltke niets, ook niet tijdelijk, van Elzas-Lotharingen prijsgeven aan Frankrijk en stuurde daar versterkingen heen tot 25% van het totale Duitse leger. Een andere reden hiervoor was, dat hij de Duitse industrie in het aangrenzende Rijnland



De Eerste Wereldoorlog breekt uit

wilde beschermen. Uiteindelijk bleef slechts 60% van het Duitse leger beschikbaar voor de beslissende opmars door België tegen Frankrijk. Moltke had besloten niet via het neutrale Nederland aan te vallen, omdat hij meende, dat Groot-Brittannië geen oorlog zou voeren om België te redden als de Nederlandse neutraliteit werd gerespecteerd. Consequentie was wel, dat de geplande aanval over een veel smaller front moest verlopen dan Von Schlieffen had voorzien.

Bovendien moesten de Duitsers rekening houden met de machtige fortengordels rond Luik en Namen, die de doortocht konden vertragen.

DE DUITSE AANVAL

Op 4 augustus 1914 vielen de Duitsers massaal België en Luxemburg binnen. Het eerste grote obstakel was Luik. Om het Schlieffenplan te laten slagen was een snelle verovering van Luik van cruciaal belang. Duitse troepen van het 2^e leger onder generaal Von Bülow namen op 5 augustus Luik onder vuur, maar konden de buitenste ring van twaalf machtige forten, die de stad beschermden, niet innemen. Op 7 augustus, na enkele dagen van hevige gevechten slaagden de Duitsers erin de Citadel van Luik te veroveren. Op 10 augustus viel het eerste van de twaalf forten van de verdedigingsgordel rond Luik. Hiervoor hadden de Duitsers wel hun 420 mm houwitser, de Dikke



Duitse troepen in jubelstemming onderweg naar het front

Bertha, moeten aanvoeren om het fort in puin te schieten. Eén voor één vielen de forten onder het verwoestende vuur van de Duitse superkanonnen. Op 16 augustus viel het laatste fort en was Luik stevig in Duitse handen. De Belgen concentreerden zich na de val van Luik op hun verdediging bij Namen en aan de Gete. Op 18 augustus werd de Duitse druk zo groot, dat koning Albert I het Belgische leger het bevel gaf zich terug te trekken op Antwerpen. Op 20 augustus werd Brussel door de Duitsers ingenomen. De hoofdmacht van de Duitsers van het 1^e leger onder generaal Alexander von Kluck rukte op naar de Belgisch-Franse grens en 60.000 Duitsers gingen richting Antwerpen.

DE BRITTEN ARRIVEREN

Inmiddels hadden de Duitsers in de Ardennen en ten noorden van Metz contact gemaakt met de Franse troepen. Tussen 20 en 25 augustus

HISTORISCHE ROUTE VERDUN



DUITSE AANVAL

De Eerste Wereldoorlog breekt uit



Britten vertrekken naar het front

Achtereenvolgens vielen Charleroi, Dinant en Namen in Duitse handen. Alleen al bij Namen sneuvelden 27.000 Franse soldaten bij de beschietingen met de zware howitzers. Tijdens de slag bij Mons (Bergen) is er een eerste contact tussen het 1^e Duitse leger van generaal Von Kluck en de Britse troepen. Het British Expeditionary Force (BEF) leed veel verliezen en werd 5 kilometer teruggedwongen. Ook aan Duitse zijde waren er grote verliezen. Omdat het Franse 5^e leger, dat in de sector oostelijk van de Britten streed, zich wat naar het oosten had teruggetrokken, moesten de Britten wijken en trokken zich 'ongeorganiseerd' verder terug.

woedde de Slag der Grenzen. De Fransen leden zware verliezen en moesten zich terugtrekken tussen de Maas en de Marne en verschansten zich op de versterkingen van Verdun.

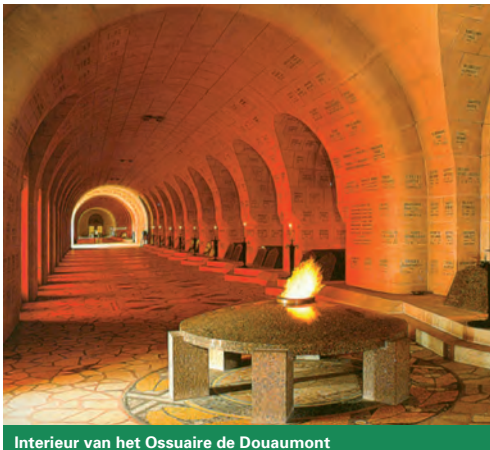


Duitse troepen rukken op in Frankrijk

HISTORISCHE ROUTE VERDUN

en vanaf de top te genieten van een ongeëvenaard uitzicht (bij helder weer). In de twee gangen links en rechts van de hoofdingang zijn in totaal achttien nissen met elk twee, met granieten deksels afgedekte graftomben. In de tomben, van elk 14m³, liggen de overblijfselen van onbekende soldaten. Boven elke graftombe is de naam te lezen van de sector van het slagveld waar de stoffelijke resten zijn aangetroffen. Toen bleek dat enkele tomben toch niet groot genoeg waren om alle stoffelijke resten van de meest overladen sectoren te herbergen zijn er aan het einde van iedere gang nog twee grote grafkelders aangelegd van ieder 150 m³. Deze twee extra grafkelders zijn afgedekt met een granieten schild, waarop men bij plechtige gelegenheden de herdenkingsvlam ontsteekt. De in de muren gegraveerde namen zijn namen van vermiste soldaten. In de

vloer van de gang zijn in mozaïek de militaire ordes uitgebeeld: het Légion d'Honneur, de Médaille Militaire en de Croix de Guerre. In totaal zijn er in het ossuarium meer dan 130.000 niet-geïdentificeerde Franse en Duitse soldaten begraven. Omdat veel slachtoffers zo onherkenbaar verminkt waren dat zelfs niet te zien was of het om een Frans of Duits slachtoffer ging, heeft men in zulke gevallen geen onderscheid gemaakt in de nationaliteit van het slachtoffer. Aan de achterzijde van het ossuarium kan men via kleine raampjes een blik werpen in de diverse graftombes. Vóór het ossuarium strekt zich een Frans ereveld uit met nog eens 15.000 graven van geïdentificeerde soldaten. Alle graven zijn voorzien van een wit kruis, behalve die van moslimsoldaten. Deze hebben een naar Mekka gerichte zuil als gedenkteken. Een paarhonderd meter



Interieur van het Ossuaire de Douaumont



Glas-in-loodraam

Het slagveld

westelijk van het ereveld bevindt zich een monumentale muur ter ere van de joodse vrijwilligers die voor Frankrijk zijn gesneuveld, het *Monument Israélite*. Het Ossuaire is, met uitzondering van de toren en de filmzaal, gratis toegankelijk. In de filmzaal wordt ieder half uur een twintig minuten durende film vertoond met simultaanvertaling in het Duits, Engels en Nederlands. De film geeft een beeld van het leven van de 'poilu' tijdens de slag. In de souvenirwinkel in de kelder staat een aantal kijkkasten opgesteld, waarin in stereofoto's ook een indringend beeld gegeven wordt van de verschrikkingen van het soldatenleven gedurende de Eerste Wereldoorlog.

Aan de kant van de weg, die langs het ereveld loopt, vind je nog een monument met een opgebaarde Franse soldaat, genaamd '*Soldat du Droit*'. Dit monument is ter nagedachtenis van de Franse politicus André Thomé, gesneuveld op 10 maart 1916 in het Bois de Caures. Zijn zetel in het parlement betekende dat hij niet verplicht was om in het leger te dienen, maar hij meldde zich toch en bracht het ultieme offer. Het monument is opgericht door de vereniging van oud-strijders ter gelegenheid van de 50^e herdenking van de slag bij Verdun in 1966.

Recht tegenover het ereveld is nog een vlakke, omgeploegd door granaatinslagen. Hierop zie je ook een paar schoorsteenachtige bouwsels. Dit zijn luchtinlaten van een ondergrondse bunker, die o.a. heeft gediend als commandopost en uitkijkpost. Op een



Monument Soldat du Droit

bord wordt de geschiedenis van deze bunker verteld. Aan de rand van het bos vind je nog een apart graf voor een Franse luitenant, die hier is gesneuveld. De volgende stop is de Tranchée des Baionettes aan de D913. Als je die richting uitrijdt kom je langs een café/restaurant. In de wijde omtrek is dit de enige gelegenheid (op een koffieautomaat in de hal van het museum Mémorial de Verdun na) om iets te eten of te drinken.



Het graf van een Franse luitenant